

ח' תשרי, תשע"ד, 12.9.2013

גיליון מס' 376

ערב יום הכיפורים תשע"ד

ספר יונה – שלושה פתחים לתשובה

מאת הרב ירון בן דוד. קיבוץ בארות יצחק

חז"ל קבעו (גמ', מגילה לא, א) שבמנחה של יום הכיפורים קוראים את ספר יונה. זהו ספר שונה משאר ספרי הנביאים, ספר המכיל סיפור אחד ארוך, שהנבואה שבו מסתכמת במשפט אחד קצר: **"עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת"**, ובניגוד לשאר סיפרי הנביאים, הוא אינו פונה כלל לישראל. מדוע קבעו חז"ל לקרוא ברגעים הנשגבים – בזמן מנחה של יום הכיפורים, ספר שבכלל לא מדבר עלינו, על עם ישראל?

בספר יונה מתוארים שלושה תהליכים של תשובה: תשובתו של יונה, תשובתם של המלחים ותשובתם של אנשי נינוה. איזו תשובה היא המעולה ביותר?

לכאורה, תשובתו של יונה מסתכמת רק בנכונותו ללכת בשליחות ה' לנינוה. הוא אפילו אינו מביע חרטה על מעשיו, ועד סוף הסיפור לא ברור שהוא מתחרט על מעשיו. תשובתם של המלחים היתה אופרטיבית יותר, והיא כללה גם זבחים ונדרים אך תשובתם של אנשי נינוה היתה המפורטת ביותר: המלך יורד מכיסאו, מסיר את אדרתו ויושב על האפר. העם קובע צום לאדם, לבהמה ולקטנים. שק ואפר למלך, לעם ולבהמות. ובעיקר, מעיד המקרא: **"וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם"**. לכאורה נראה כי תשובתם של אנשי נינוה היא התשובה המעולה ביותר. תשובתם אף הפכה לסמל אצל בני ישראל. המשנה (תענית ב, א) אומרת שבתעניות גשמים היו מכריזים: **"לא נאמר באנשי נינוה 'וירא א-לוהים את שקם ואת תעניתם', אלא 'וירא א-לוהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה'"**.

אם מסתכלים על המניעים של התשובות הללו, רואים תמונה שונה. אנשי נינוה חזרו בתשובה מיראת העונש, שהרי אמרו להם שעוד ארבעים יום נינוה נהפכת. תשובה מיראת העונש מתאפיינת בהרבה דברים חיצוניים, אולי אפילו מוגזמים. צום ושק לבהמה זו בהחלט הגזמה. כך גם צום לקטנים. אם אדם חטא - בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו?

תשובה כזו בדרך כלל לא מחזיקה מעמד זמן רב. חז"ל אומרים (ילקוט שמעוני רמז תקנ) שאנשי נינוה חזרו לסורם, ארבעים יום אחרי שחזרו בתשובה.

גם על המלחים כתוב שהם היו יראים את ה': "וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יְרָאָה גְדוֹלָה אֶת ה'". מה גרם למלחים לירוא? הרי הם לא עשו משהו רע! – ליראה הזו קוראים יראת הרוממות. יראת הרוממות היא דרגה גבוהה בהרבה מיראת העונש. הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ב, ב) מגדיר את היראה הזו כהרגשת אפסות מול גדלותו של הבורא. זו היא דרגה גבוהה מאוד בעבודת ה', ועלינו לשאוף להגיע לדרגה זו, שכן זו אחת מתרי"ג מצוות (מצות עשה ד).

ומה גרם ליונה לחזור בתשובה? – במבט ראשון נראה שהסבל הוא שגרם לו להסכים ללכת לנינוה, אבל מבט מעמיק בתפילתו של יונה יגלה שאין כאן בקשת סליחה, ואין כאן אפילו הסכמה להגיד את הנבואה. יש בתפילתו רק געגוע לקב"ה: "וְאָנֹכִי אֲמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ אֶךְ אוֹסִיף לְהִבִּיט אֶל הַיָּם... בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נִפְשִׁי אֶת ה' זְכַרְתִּי וַתִּבְּוֹא אֵלַיךְ תְּפִלָּתִי אֶל הַיָּם קְדָשְׁךָ...".

תשובה מאהבה היא מצב שבו אדם רוצה לחזור בתשובה כי הוא מרגיש שהעבירות הרחיקו אותו מהקב"ה. כפי שאומר ישעיהו (נט, ב): "כִּי אִם עֲוֹנֹתֵיכֶם הֵיוּ מְבַדְּלִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֶל-לוֹקֵיכֶם". כלומר האדם מתגעגע לקב"ה, ולכן הוא חוזר בתשובה.

ספר יונה נותן לנו שלוש אפשרויות לחזרה בתשובה: מתוך יראת העונש, מתוך יראת הרוממות ומתוך אהבת ה'. שלוש הדלתות פתוחות בפנינו, ואנחנו צריכים רק לבחור אחת מהן, כל אחד לפי דרגתו. ומי יתן ונזכה לשוב בתשובה שלמה, וישמע הקב"ה את תפילתנו, ונחתם כולנו לחיים טובים ולשנה טובה ופוריה.

הרב ירון בן-דוד, משמש כרב של קיבוץ בארות יצחק מזה 13 שנה. נשוי לאלישבע ואב לשמונה ילדים כן ירבו. בוגר ישיבת ההסדר ברכת משה במעלה אדומים. שימש בעבר כסגן הרב הראשי של צ'כיה.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il